PRESENTACIÓ

6 de maig de 2021

Anuari 2020:
L'estat de l'educació a Catalunya

Síntesi de resultats i propostes

FUNDACIÓ BOFILL

Educació per canviar-ho tot

Missatges principals

A. **En els darrers quinze anys, s'han produït millores significatives** en els indicadors de promoció i permanència en el sistema educatiu. Però en els últims tres anys **aquestes millores s'han estancat o estan revertint-se.**

B. **Hi ha tres topalls estructurals** que impedeixen la millora de l'èxit educatiu: les **desigualtats educatives**, el **dèficit de finançament** i un sistema educatiu organitzat a partir d'una **visió rígida de l'aprenentatge**.

C. **Per trencar el sostre de millora calen polítiques d'equitat** que ajustin tots els recursos a les necessitats reals dels alumnes, els centres i els entorns.

Catalunya es troba en un punt d'inflexió: o bé cap a l'aprofundiment de les desigualtats educatives i, de retruc, cap a un sistema de resultats mediocres, o bé cap a una educació de qualitat i generadora d'oportunitats per al conjunt de l'alumnat.

Evolució dels indicadors de promoció escolar i permanència al sistema educatiu

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Taxa d'idoneïtat als 15 anys	70,3	68,5	68,4	69,4	69,5	70,4	70,6	72	73,7	75,1	76,6	77,9	79,2	80,7	81,9	:
Taxa de graduació en ESO	79	77,7	79	79,8	81,9	81,8	82,3	84,9	86,5	86,7	87,7	89,0	88,6	89	89,2	:
Escolarització als 17 anys	76,4	76	78,5	80	81,4	86	86,7	87,1	90,6	87,8	88,3	88,4	88,6	87,8	86,0	:
Escolarització als 20 anys	49,5	50,2	47,4	48,9	54,4	54,5	55,4	64,2	62,9	65,0	67,7	68,0	67,5	66,5	64,3	:
Abandonament educatiu prematur	33,2	28,5	31,2	32,9	31,9	28,9	26,2	24,2	24,7	22,2	18,9	18	17,1	17	19	17,4
Taxa bruta de graduació (Batxillerat)	43,1	45,8	42,8	43	44,3	48,6	46,3	49,8	49,9	52,4	51,7	52	50,4	50,2	50,3	:
Taxa bruta de graduació (CFGM)	16	16,9	18,5	18,8	21,6	21,4	20,9	24,5	25	25,2	25,1	25,1	25,3	24,4	27,5	:
Població de 20 a 24 anys amb estudis secundaris postobligatoris assolits	61,3	65,7	61,7	59,8	61,6	62	62,6	64,7	64,4	68,6	72,4	73,8	73,6	75,1	73,8	76,4
Població de 18 a 24 anys que ni treballa ni estudia (NEET)	14,4	13,2	13,6	17,5	24,9	24,1	23,9	24,8	25,7	23	19,5	18,1	16,2	16,1	16,6	:

L'estancament del sistema educatiu…

El nivell de competències dels alumnes catalans no ha aconseguit millorar globalment en els darrers deu anys:

- Per exemple, a 4t d'ESO, entre 2013 i 2020, la puntuació mitjana en llengua catalana ha passat de 76,6 a 74, en castellà de 76 a 77,9 i en matemàtiques de 68,3 a 70,2.
- En el cas de les proves PISA, entre els anys 2009 i 2018, la puntuació mitjana de l'alumnat català en competència matemàtica va passar de 496 punts a 490, i en ciències de 497 a 489.

La participació en l'educació de 0 a 3 anys **no ha crescut en els darrers cinc anys** i es manté en el 40%, per darrera del 50% de comunitats com el País Basc i Madrid.

Evolució de l'escolarització a l'educació infantil de primer cicle, a Catalunya i Espanya. 2001-2002 a 2019-2020

La participació en l'educació de 0 a 3 anys no ha crescut en els darrers cinc anys i es manté en el 40%, per darrera del 50% de comunitats com el País Basc i Madrid.

L'estancament del sistema educatiu…

La participació de la població adulta a la formació al llarg de la vida es manté en el 9,3% igual que fa deu anys, darrera del 10,5% de la resta de l'Estat i lluny dels països del nord d'Europa (>25%).

Catalunya manté un dèficit estructural en l'oferta de programes de noves oportunitats. Des del curs 2013-2014, hi ha vora 7.000 alumnes en PFIs, una taxa de 4,7%, molt per sota de la mitjana espanyola (8,2%).

Durant la darrera dècada, les polítiques educatives locals promogudes pels ajuntaments han experimentat un procés d'estancament, i la despesa dels ajuntaments en educació és ara inferior a la de 2010.

- L'any 2017, la despesa dels ajuntaments en educació se situa en un 15,6% a preus corrents, encara inferior que el 2010.

Relació entre nivell de qualificació de l'ocupació i nivell de formació de la població a Catalunya, 2019 (%)

La persistència de les desigualtats educatives, dins i fora de l'escola...

L'educació 0-3 anys: només un de cada deu infants estrangers s'escolaritza abans dels 3 anys, front quatre de cada deu en la població general. Els municipis amb menys renda tenen taxes menors d'escolarització.

L'estatus socioeconòmic de l'alumnat condiciona amb força els resultats educatius.

Puntuacions a les proves PISA 2015 i 2018 en funció de l'índex socioeconòmic i cultural de l'alumnat (ISEC) a Catalunya

Una xarxa escolar encara segregada, sobretot pel perfil socioeconòmic de l'alumnat.

Si ens fixem en l'alumnat d'estatus socioeconòmic baix (dades PISA), veiem que els nivells de segregació escolar d'aquest col·lectiu a secundària s'han mantingut força estables des de 2006, a nivell estatal només superats per Madrid, Andalusia i Múrcia.

La persistència de les desigualtats educatives, dins i fora de l'escola...

Bretxa digital: el 20% de l'alumnat vulnerable no s'ha connectat durant el confinament i no ha fet us d'internet darrerament.

La participació en el lleure educatiu i activitats extraescolars: els infants de classe alta hi dediquen de mitjana gairebé el doble d'hores.

Activitats extraescolars no esportives, segons classe social i sexe, 2018-2019

Nota: grups de classe social segons els nivells d'ocupació: classe I, directors i gerents i professionals universitaris; classe II, ocupacions intermèdies i treballadors per compte propi; classe III, treballadors manuals.

Font: elaboració a partir de l'Enquesta de salut de Catalunya 2019. Departament de Salut.

Formació al llarg de la vida: la població adulta amb estudis universitaris hi participa més del triple, el 47% de la població adulta no té més que estudis bàsics.

Evolució de les diferències de puntuacions en les proves PISA en funció de l'estatus socioeconòmic a Catalunya (2003-2018)

Font: elaboració a partir de les bases de dades de l'OCDE-PISA 2003-2018.

Un finançament educatiu insuficient…

Després d'una dècada, el Departament d'Educació disposa d'un pressupost equivalent al de 2010, malgrat que el curs 2019/2020 el sistema compta amb 150.000 alumnes més.

- A Catalunya, l'any 2018 la despesa pública en educació sobre el PIB és del 3,57% (2,97% si es té en compte només la despesa en educació no universitària), mentre que aquest esforç és del 4,23% (3,45%) al conjunt de l'Estat i del 4,81% (3,63%) al conjunt de la Unió Europea.
- La despesa pública unitària per estudiant és el 2018 de 5.019€ per estudiant no universitari, encara per sota de la xifra de 5.739€ de 2009.

En els darrers deu anys, despesa en beques no universitàries ha passat del 0,53% del total de despesa educativa al 2,38%, però encara presenten dèficits de cobertura.

- L'alumnat becat (cobertura) ha passat del 9,7% el curs 2007/2008 al 15,8% del curs 2017/2018, la meitat de l'alumnat que es troba en situació de risc de pobresa.

Despesa en beques en percentatge de la despesa pública total en educació per països europeus, 2016

Nota: l'Eurostat no aporta dades regionals. La dada de Catalunya correspon a la dada que aporta el Ministeri d'Educació per comunitats autònomes per al curs 2016-2017. La dada d'Estònia correspon al 2013, mentre que les d'Irlanda i Grècia, al 2015.

Font: elaboració a partir de dades de l'Eurostat, del Ministeri d'Educació i de l'Institut Nacional d'Estadística.

En els darrers deu anys, la despesa en beques no universitàries ha passat del 0,53% del total de despesa educativa al 2,38%, però encara presenten dèficits de cobertura.

- L'alumnat becat (cobertura) ha passat del 9,7% el curs 2007/2008 al 15,8% del curs 2017/2018, la meitat de l'alumnat que es troba en situació de risc de pobresa.

Evolució dels indicadors de despesa pública en educació a Catalunya, 2000-2019

La davallada demogràfica com a oportunitat per incrementar la despesa per alumne.

Evolució del nombre d'alumnat ISCED 1 per països europeus, 2000-2017 (%)

Font: elaboració a partir de dades de l'Eurostat.

Una visió rígida de l'aprenentatge, allunyada del que implica aprendre en la societat del segle XXI ...

El sistema educatiu parteix d'una concepció de l'educació centrada gairebé exclusivament en l'escola. Això fa que l'educació fora escola i al llarg de la vida tinguin poca consideració en les polítiques educatives.

Els currículums de l'educació bàsica són excessivament amplis i rígids, i deixen poc marge als docents per tal d'adaptar-los a les necessitats dels alumnes i personalitzar els aprenentatges.

En l'àmbit escolar i també fora de les escoles, l'ús de les TIC es troba encara lluny d'aprofitar la seva potencialitat per aprendre.

La innovació educativa no té caràcter sistèmic i està desconnectada de la recerca. Més del 50% dels centres de primària i secundària no participen en programes d'innovació educativa.

CONCLUSIONS I PROPOSTES

Cal ara més que mai una política educativa d'equitat, de cirurgia fina, més focalitzada i basada en donar resposta a les principals necessitats del sistema i a les seves baules més febles.

Una política que inverteixi amb intel·ligència i aprofiti les quatre oportunitats que ofereix l'actual context de crisi:

1) Davallada de la població escolar i possibilitat d'alliberar recursos per reorientar-los allà on més es necessiten.

2) Innovacions i avenç en l'ús escolar de les TIC "forçat" per la pandèmia i els confinaments.

3) Crisi de l'ocupació i reducció dels incentius a abandonar els estudis.

4) Arribada de fons europeus per a la reactivació, també, de l'àmbit educatiu.

CONCLUSIONS I PROPOSTES

Una política d'inversió i recursos ajustats a les necessitats socioeconòmiques i d'aprenentatge de l'alumnat i dels centres educatius

- Un **sistema detecció de l'alumnat socialment desafavorit de 2 a 17 anys** que permeti millorar el diagnòstic i seguiment d'aquests alumnes, així com poder millorar la planificació dels recursos necessaris per donar-hi resposta.
- **Beca educativa bàsica per a l'alumnat desafavorit** que cobreixi, durant l'educació obligatòria, la gratuïtat de les activitats i serveis complementàries, del cost del servei de menjador escolar i de la participació en un mínim d'activitats extraescolars.
- Un sistema **d'assignació automàtica de plaça gratuïta d'educació infantil de primer cicle per a l'alumnat socialment desafavorit de 2 anys d'edat (6.000 places)**.

CONCLUSIONS I PROPOSTES

Una política d'inversió i recursos ajustats a les necessitats socioeconòmiques i d'aprenentatge de l'alumnat i dels centres educatius

- Un **sistema de "finançament per fórmula" dels centres educatius**, que ajusti el conjunt dels recursos que s'hi destinen a les necessitats socials i educatives dels seus alumnes, i que serveixi com a instrument de lluita contra les desigualtats i la segregació escolar.
- **Plans individualitzats d'acompanyament i orientació** de l'alumnat des de 3r d'ESO fins a 2n curs de batxillerat o cicles formatius de grau mitjà.

CONCLUSIONS I PROPOSTES

Una planificació i priorització dels recursos educatius ajustades a les necessitats del territori i que compti amb els ajuntaments com agents clau de política educativa

- **Places públiques (i gratuïtes) d'educació infantil de primer cicle en els territoris més vulnerables**, per trencar la situació actual segons la qual com més atur registrat i menys renda per càpita tenen els municipis, més baixes tendeixen a ser les taxes d'escolarització dels infants de 0 a 2 anys.
- Creació de **25.000 noves places públiques de formació professional** en els propers quatre anys, en sectors de creixement estratègic i territoris amb menys cobertura.
- Prioritzar l'enriquiment i les millores en les dotacions de l'**oferta pública de lleure i estiu educatiu en aquells entorns més vulnerables** i amb pitjors ràtios de cobertura.
- Promoure **plans educatius de zona** que facilitin **l'accés de tot l'alumnat als recursos i oportunitats per aprendre** existents en el territori independentment de la situació econòmica de les famílies.

CONCLUSIONS I PROPOSTES

Uns currículums competencials, que identifiquin els aprenentatges bàsics imprescindibles de les diferents etapes i donin autonomia als centres per desenvolupar els seus projectes de personalització dels aprenentatges

- Identificar els **aprenentatges bàsics imprescindibles** que tot l'alumnat ha d'assolir durant l'educació bàsica.
- Garantir una **oferta curricular en tots els centres que permeti personalitzar l'aprenentatge** atenent al perfil de l'alumnat i als seus interessos **(30% de l'horari escolar).**
- Assegurar les **condicions de formació, acompanyament i suport** al professorat, així com les **ratios** i la **disponibilitat de temps** per a la planificació i la coordinació docents que exigeix el desplegament d'uns currículums competencials orientats a la personalització dels aprenentatges.

CONCLUSIONS I PROPOSTES

Un pla d'impuls a la innovació que integri programes de formació del professorat i programes de recerca i que promogui aliances per a la innovació educativa entre centres educatius i equips de recerca

- Impulsar i donar suport a l'establiment i la consolidació de **xarxes integrades per escoles, instituts i centres universitaris de formació del professorat**.
- Elaborar i desplegar un **pla de recerca educativa** orientada al **seguiment i acompanyament de processos d'innovació** en escoles i instituts amb **reconeixement com activitat formativa del professorat participant.**
- Promoure **l'ús de les TIC** en el **seguiment, acompanyament i suport emocional a l'alumnat** en la configuració i reconfiguració de les **seves trajectòries personals d'aprenentatge** dintre i fora de les escoles i els instituts.

PRESENTACIÓ

6 de maig de 2021

Anuari 2020:
L'estat de l'educació a Catalunya

Síntesi de resultats i propostes

FUNDACIÓ BOFILL

Educació per canviar-ho tot